

«M'encantaria poder venir a l'estadi a jugar contra el meu equip»: dixi de persona, *footing* i identitat, una entrevista a Pep Guardiola

*"I'd love to come to the stadium to play against my team":
person deixis, footing and identity, an interview with Josep Guardiola*

Neus NOGUÉ SERRANO
Universitat de Barcelona

Data de recepció: 28 de maig de 2012

Data d'acceptació: 7 de juliol de 2012

RESUM

Aquest article té dos objectius bàsics. En primer lloc, mostrar la capacitat analítica d'un estudi de cas a l'hora d'estudiar l'expressió de la identitat i dels rols assumits pels participants en la comunicació, posant-la en relació amb els marcs participatius d'Erwing Goffman (1981), d'una banda, i amb la dixi de persona i les seves manifestacions gramaticals (Levinson, 1983; Nogué, 2008), de l'altra. I en segon lloc, mostrar com l'estructura gramatical pot proporcionar indicadors lingüístics que donen informació sobre la identitat i els rols assumits, posant l'èmfasi en una circumstància concreta: la manera com es reflecteix lingüísticament la col·lisió entre dos o més rols.

PARAULES CLAU: dixi de persona, identitat, rol participatiu, marc participatiu.

ABSTRACT

This article has a dual purpose. The first aim is to display the analytical capacity of a case study when exploring the expression of identity and the different roles assumed by individuals when communicating with one another. To do so, the author draws on both the participation frameworks of Erwing Goffman (1981) and person deixis and its grammatical manifestations (Levinson, 1983; Nogué, 2008). The second objective is to show how grammatical structure can provide linguistic indicators relating to identity and role, by placing emphasis on the way in which the collision among two or more of these roles is linguistically conveyed.

KEY WORDS: person deixis, identity, participation role, participation framework.

1. INTRODUCCIÓ¹

En la cultura occidental, la noció d'identitat està estretament relacionada amb la consciència d'un mateix, de ser persona. I la manifestació lingüística, gramatical, més evident d'aquesta consciència és l'ús de la primera persona gramatical amb el seu valor bàsic.

L'objectiu d'aquest article és mostrar com un estudi de cas, un breu estudi empíric que tracta les dades des d'un punt de vista qualitatiu, pot proporcionar força informació interessant als (socio)lingüistes —i potser també als sociòlegs i als psicòlegs— sobre les diferents facetes en què es manifesta la pròpia identitat, segons els rols i responsabilitats assumits a cada moment, i també sobre la manera com es reflecteix lingüísticament, en determinades circumstàncies, la col·lisió entre dos o més d'aquests rols i el pas d'un rol a un altre.

El text consta d'una primera part en què presento els marcs d'anàlisi que he utilitzat, a la segona part presento i comento les dades estudiades, i acabo amb un breu apartat de conclusions.

2. ELS MARCS PARTICIPATIUS D'ERVING GOFFMAN

Fins fa trenta o quaranta anys, en els estudis lingüístics va prevaldre una idea més o menys vaga i imprecisa sobre els participants en la comunicació. D'acord amb aquesta idea, habitualment implícita, els participants eren concebuts —i de fet, sovint, encara avui *són* concebuts— com a dos elements, el parlant i l'oient, que corresponen a només dues persones. En termes de Levinson (1988: 162), es tracta de «the preponderance of the dyadic model of verbal interchange».

Però en els darrers anys ha anat prenent cos, a partir de plantejaments diversos i no necessàriament connectats, una concepció dels participants en els esdeveniments comunicatius que qüestiona aquest plantejament. La concepció d'un parlant i un oient, o d'un emissor i un receptor, únics i indivisibles ha anat deixant pas a una altra de més complexa i matisada que dona compte del fet que els diferents rols associats amb la producció i la transmissió d'un enunciat, d'una banda, i amb la recepció i la interpre-

1. Una primera versió d'aquest treball va ser presentada com a ponència convidada en el col·loqui *Migration und Minderheiten*, organitzat per la Facultat de Ciències Socials i Culturals de l'Europa Universität Viadrina (Frankfurt Oder, Alemanya, gener del 2009), i al 40. Jahrestagung de la Societat de Lingüística Aplicada alemanya (Leipzig, Alemanya, setembre del 2010). El meu reconeixement als assistents a aquestes dues trobades científiques per l'interès que van mostrar pel meu treball i els comentaris que hi van fer. També vull agrair a Lluís Payrató i Núria Alturo (Universitat de Barcelona), Konstanze Jungbluth (Europa Universität Viadrina, Frankfurt Oder, Alemanya) i Barbara de Cock (Université Catholique de Louvain, Bèlgica) els seus comentaris. I finalment, vull donar les gràcies als dos avaluadors anònims d'aquesta revista les observacions que van fer a la versió del text que hi vaig presentar, que sens dubte han contribuït a millorar-lo. Com se sol dir, els errors i les imprecisions que encara hi pugui haver només són responsabilitat meua. D'altra banda, l'elaboració d'aquest treball s'ha beneficiat d'un ajut del Ministeri de Ciència i Innovació (FFI2011-25236).

tació, de l'altra, poden ser, i sovint són, assumits per persones diferents.² Els principals autors que han contribuït a aquest qüestionament són, en l'àmbit anglosaxó, el lingüista i antropòleg Dell Hymes (1974), el sociòleg Erving Goffman —en diversos treballs recollits en el llibre *Forms of Talk* (1981)— i el lingüista Stephen C. Levinson (1988); i en l'àmbit francòfon, els lingüistes Oswald Ducrot (1984) i Catherine Kerbrat-Orecchioni (1990).

Les aportacions d'aquests autors permeten distingir diversos components dins de les categories d'*enunciador* i d'*enunciatari*, termes amb els quals també s'intenta evitar la visió simplificada que es pot associar amb els de *parlant* o *emissor*, d'una banda, i *oient* o *receptor*, de l'altra. Centrant-nos específicament en la categoria d'enunciador, i seguint bàsicament Goffman, que en diu *format de producció* (en anglès, *production format*), la podem desglossar en tres components:³

1. L'*animador* (*animator*) és qui, en la comunicació oral, posa la veu i fa treballar l'aparell fonador i tot el seu cos per a la producció sonora de l'enunciat; i qui, en la comunicació escrita, posa les mans per produir físicament les lletres i els altres caràcters que constitueixen un enunciat expressat gràficament.

2. L'*autor* (*author*) és qui codifica lingüísticament l'enunciat, qui selecciona les paraules i construeix les oracions que permetran verbalitzar el que es vol dir.

3. El *responsable* (*principal*) és el *rol* o el *càrrec* des del qual s'assumeix la responsabilitat del que es diu, el punt de vista que s'adopta en relació amb allò que es diu. Es tracta d'una identitat social activada, d'una funció adoptada per l'individu com a membre d'un grup social amb el qual s'identifica o en el qual ocupa un càrrec. Dels tres components de l'enunciador, aquest és el que resulta més productiu a l'hora d'analitzar fenòmens relacionats amb la identitat i els rols assumits pels participants en la comunicació, i és també el referent de les formes gramaticals de primera persona, aspecte especialment rellevant per al propòsit d'aquest article.

En un esdeveniment comunicatiu, aquests tres components poden coincidir en una mateixa persona (el cas més habitual) o ser assumits per persones diferents (com passa, per exemple, en la lectura en veu alta d'un text d'una altra persona i en la redac-

2. Se sol definir un enunciat com un producte textual contextualitzat (Payrató, 2008 [2002]: § 3.1.3), o dit d'una altra manera, com una oració contextualitzada. Però més enllà d'aquesta definició «clàssica», les dificultats per delimitar on comença i on acaba un enunciat són evidents. En la llengua escrita, se sol recórrer a la puntuació (un enunciat escrit comença amb majúscula i acaba amb un punt final o un signe equivalent) (Nunberg *et al.*, 2002: § 20.1.4; Nogué, 2010b: n. 4), però en la llengua oral cal tenir en compte tant la sintaxi (oració o estructura equivalent; Hernanz, 2008 [2002]: § 1.2.3) com la semàntica, l'entonació i les pauses (Payrató, 1996 [1988]: § 5.5.2).

3. Les traduccions que proposo dels termes utilitzats per Goffman s'han de considerar provisionals. Stephen Levinson (1988: 171) ja constata la dificultat de trobar els termes adequats per expressar aquests conceptes en anglès, i les mateixes consideracions podrien fer-se sobre el català: «The terms suggested here are, I am aware, far from felicitous; but natural English metalanguage (although helpful up to a point with terms like 'spokesman') could hardly be expected to run to this level of discrimination». És cert, però, que en les llengües romàniques els termes *enunciador* i *enunciatari* permeten referir-se al conjunt del format de producció i del format de recepció, respectivament, d'una manera prou transparent i unívoca, i doncs, útil.

ció de discursos per a algú altre). També poden anar-se modificant al llarg d'un mateix esdeveniment (com passa en la combinació del discurs reportat directe i indirecte o en l'assumpció progressiva de diferents rols). Goffman anomena *footing* el conjunt format pels components assumits per cada participant en un moment determinat de l'esdeveniment comunicatiu en curs, i *canvi de footing* el procés pel qual aquests components, o algun d'ells, es modifiquen al llarg d'un mateix esdeveniment comunicatiu.⁴ Els canvis de *rol*, en comparació amb els d'*animador* i els d'*autor*, són els més freqüents, com és el cas dels fenòmens analitzats en aquest text. Com diu Matoesian (1999: 494), al darrere de la noció de *footing* hi ha la idea bàsica que «our social identities are not static or structurally determined, but contextually situated and interactionally emergent».

Descomponent la noció d'enunciador —i també la d'enunciatari, tot i que ara no hi entrarem—, Goffman pretén obtenir un marc conceptual que permeti caracteritzar els diferents tipus de participació que es troben en els esdeveniments comunicatius d'una comunitat de parla. Per fer-ho, inclou aquestes nocions dins el concepte de *marc participatiu*, entès com la relació que s'estableix entre el conjunt de participants en un esdeveniment comunicatiu i un enunciat emès en un moment determinat d'aquest esdeveniment, i d'una manera més àmplia, com la relació que s'estableix entre els participants i l'esdeveniment comunicatiu en conjunt (Goffman, 1981: 137).

Goffman també suggereix que l'anàlisi lingüística ha de proporcionar dades de tipus estructural que permetin caracteritzar els diferents tipus de *footing* que es poden adoptar en la interacció.

I believe linguistics provides us with the cues and markers through which such footings become manifest, helping us to find our way to a structural basis for analyzing them. (Goffman, 1981: 157)

3. LA DIXI DE PERSONA

I efectivament, la lingüística proporciona indicadors que constitueixen una base estructural que permet analitzar el *footing*: els participants en la comunicació constitueixen un dels components bàsics del context (Goodwin i Duranti, 1992), i totes les llengües tenen unes formes lingüístiques que permeten referir-se al context d'una manera directa: les expressions dítiques. Així, la dixi de persona codifica la referència als participants en la comunicació en relació amb el context: prototípicament, la primera persona fa referència, dins de la categoria participativa de l'enunciador, al res-

4. Vegeu les aportacions específiques de cadascun dels autors esmentats, els diferents components en què es desglossa el concepte d'enunciatari i diversos exemples discursius de cada distinció a Nogué (2005: cap. 4; 2008: cap. 4; 2011: § 2). D'altra banda, cal tenir en compte que la consideració de fenòmens interlingüístics i interculturals com la traducció faria necessària una versió més complexa d'aquest marc bàsic, que, fins on jo he pogut saber, encara no s'ha elaborat.

ponsable o al rol assumit; la segona persona, dins la categoria participativa de l'enunciatari, fa referència al destinatari directe d'un fragment de discurs, i la tercera persona remet a qualsevol entitat que no és ni el responsable ni el destinatari directe de l'enunciat, i que pot ser un participant en l'esdeveniment comunicatiu o qualsevol entitat, animada o inanimada, que en queda fora. Al seu torn, la dixi d'espai codifica la referència al context físic, i la dixi de temps, la referència al context temporal. En un exemple com el de (1), el morfema de primera persona del verb *tinc* té com a referent el responsable —que alhora assumeix els altres components de la categoria de l'enunciador—; el morfema verbal de present té com a referent el moment de l'enunciació —el moment de la transmissió d'un programa esportiu per televisió—, i l'adverbi *aquí*, el lloc en què té lloc l'enunciació —un plató de televisió.⁵

- (1) JBA aquests col·laboradors
 els **tinc aquí** al costat

Tant aquests exemples com l'anàlisi que presento tot seguit mostren clarament, al meu entendre, que la dixi és «an interactional accomplishment by which participants elaborate not only their reference to the world but also their positioning within the socio-cultural space as well as within the discursive space» (Mondada, 2002: 110).

4. DIXI DE PERSONA I ROLS ACTIVATS: EL CAS D'UN FUTBOLISTA

Tenim, doncs, dos marcs analítics, un de sociològic —i més concretament, procedent de la sociologia de la situació— i un altre de lingüístic —la dixi de persona és un fenomen que se situa a cavall de la gramàtica i la pragmàtica (Nogué, 2005: § 3.1, i 2008: § 3)—, que integrats m'han permès analitzar els progressius canvis de *footing*, i més concretament de rol, que es poden trobar en un esdeveniment de parla concret: una entrevista televisiva al futbolista Pep Guardiola. Per contextualitzar mínimament l'anàlisi, haig de dir que es tracta d'una entrevista que es va emetre per TV3 el mes d'octubre de l'any 2001, quan Guardiola feia pocs mesos que havia deixat voluntàriament el Futbol Club Barcelona i, després d'especular-se bastant sobre quin seria el següent club on jugaria, acabava de fitxar pel Brescia, un equip de la Lliga italiana relativament modest. El dia de l'entrevista, aquest jugador, que posteriorment tornaria al Barça com a entrenador, havia jugat el primer partit amb el club italià, i el resultat havia sigut un empat.

5. En els exemples, la transcripció de la llengua oral s'ha fet seguint una versió abreujada de les convencions de Payrató (1996). La referència completa de la major part dels fragments, i un context més ampli, es pot trobar a <http://www.tesisenred.net/handle/10803/1680> (annexos), atès que la part central d'aquesta entrevista formava part del corpus utilitzat a Nogué (2005 i 2008). D'altra banda, l'enregistrament íntegre de l'entrevista es pot veure a <http://youtu.be/BKNYvwALRrQ>. Finalment, en la presentació dels exemples s'ha optat sovint per subratllar les seqüències més directament afectades pel fenomen il·lustrat i per posar en negreta les formes dictiques de persona rellevants.

Molt resumidament, a l'entrevista es parla primer del seu primer contacte amb el nou equip i amb el futbol italià; es compara el Brescia i el Barça; es parla d'un jugador del Brescia més o menys conegut, Roberto Baggio; es comenten les negociacions prèvies amb altres equips, com la Juventus de Torí, el futur del jugador un cop s'acabi la temporada, i la possibilitat de tornar al Futbol Club Barcelona; es parla de la possibilitat de jugar contra el Barça en un partit de celebració de la primera Copa d'Europa d'aquest club, i finalment, es comenten els resultats del Barça en els primers partits de la Lliga espanyola i de la Lliga de Campions d'aquella temporada.

Partint de la transcripció de l'entrevista sencera, he analitzat totes les formes lingüístiques que estan en la primera persona gramatical, singular o plural (morfemes verbals i pronoms personals, àtons i tòtics, incloent-hi els possessius), i també altres formes en segona i tercera persona que resultaven pertinents, bàsicament per contrast, per a l'anàlisi. Aquesta anàlisi permet constatar diversos canvis de *footing* de la persona entrevistada al llarg del diàleg amb el periodista, que situen Pep Guardiola assumint diferents rols. En alguns casos, com veurem, són rols que poden arribar a entrar en conflicte —la qual cosa es manifesta lingüísticament— i donar lloc a enunciat que els enunciataris, els espectadors que veuen l'entrevista per televisió, interpreten d'una manera adequada perquè tenen prou coneixement del context, i en concret dels diferents rols que el jugador va activant. Paral·lelament, l'anàlisi lingüística del fenomen fa necessària la descomposició de la noció d'enunciador, tal com ho fa el marc que he presentat. Cal dir també que ni els diversos rols que adopta el jugador ni l'exposició que en faig aquí segueixen necessàriament un ordre temporal progressiu, sinó que es van activant i desactivant al llarg de tota l'entrevista.

4.1. *L'exjugador del Futbol Club Barcelona*

Pep Guardiola es refereix diverses vegades a la seva etapa de jugador del Futbol Club Barcelona; per exemple, quan parla de Roberto Baggio, a qui es fa referència a l'entrevista, com a no participant, en tercera persona. Les formes díctiques de primera persona del singular referides a Guardiola es combinen amb morfemes de temps verbal, també díctics, en passat.

- (2) PGU **jo tenia_**
 a mi m'agradava com jugava_
 però_
 realment_
 quan el veus de prop_
 és_
 una cosa excepcional\
 dels_
 m_
 jugadors que **he jugat_**
 ((?) en molt) de temps_

- (2) PGU comparable_
a tots els grans que **he pogut jugar** amb el Barcelona\
doncs_
seria un d'ells_

Pep Guardiola fa explícita la seva condició d'exjugador del Barça, a causa de la insistència de l'entrevistador en la possibilitat que hi torni a jugar: la primera persona del singular es combina amb formes verbals en passat (3), i en futur en un enunciat negatiu (4).

- (3) PGU la **meva** etapa en el Barcelona es va acabar_
l'any passat\
(4) PGU amb la samarreta del Barça del primer equip no hi **tornaré**
a jugar\

4.2. *El jugador sense equip*

El període estiuenc en què Pep Guardiola no va estar vinculat professionalment a cap equip també és comentat a l'entrevista, bàsicament per explicar o justificar la decisió de fitxar pel Brescia. Aquesta condició de jugador sense equip és el rol que s'activa en el moment de l'entrevista a què correspon l'exemple (5). Els temps verbals també són de passat.

- (5) PGU i si **vaic esperar** quatre mesos_
podria haver esperat dos més_
o tres més_
o_
o el que hagués calgut si no **hagués trobat** alguna cosa_
que **m'hagués seduït**_
[...]
a **mi em** va seduir el que **em** van explicar_
[...]
a les altures que **vaic arribar**_
no **tenia** tant- tantes coses com per decidir_
i aquesta **em** va semblar la millor opció\

4.3. *El jugador del Brescia*

Evidentment, el rol de Guardiola com a jugador del Brescia és un dels que s'activen amb més freqüència al llarg de l'entrevista. Per exemple, quan el jugador comenta el partit que ha jugat aquell dia, el primer amb el seu nou equip. Els temps verbals són ara de perfet, com correspon a un passat perfectiu hodiern (accions acabades dins del dia en què té lloc l'enunciació), i de present (accions referides al

moment de l'enunciació o a un temps més ampli que la inclou) (Pérez Saldanya, 2008 [2002]: § 22.5).

- (6) PGU dintre del camp **m'he trobat** força bé\
 malgrat_
 encara **em falta:** força temps\
 sobretot en el tema d'adaptació_

I quan és preguntat per les diferències entre el Barça i el Brescia, considera que no ha tingut prou temps per tenir-les clares. Els temps verbals són una altra vegada el perfet (7), i també el futur i el condicional (8), d'acord amb el contingut semàntic dels enunciat.

- (7) PGU encara que porti_
 dinou dies aquí_
 he jugat només un partit_
 i_
 és_
 poc temps\

 (8) PGU aquesta pregunta_
 d'aquí uns mesos_
 te la **podré contestar**_
 mm_
 de millor manera que no pas ara\
 perquè et **podria dir** quatre cosetes_
 però són insignificants_

4.4. Col·lisió de rols individuals

Guardiola ja no és jugador del Barça, però continua sent *culer*, aficionat del Futbol Club Barcelona. Quan li pregunten per la possibilitat de jugar contra el Barça en un partit de celebració de la primera Copa d'Europa aconseguida per l'equip, col·lideixen dos rols individuals diferents: el de jugador actual del Brescia i el d'aficionat del Barça. I aquesta col·lisió s'expressa, dins d'una mateixa oració, per mitjà de formes lingüístiques de primera persona del singular. Vegem-ho.

- (9) PGU amb la samarreta del Barça del primer equip no hi
 tornaré a jugar\
 ja_
 t'ho he dit abans\
 e_
 però
 amb
 amb

- (9) PGU amb un altre
equip
m'encantaria molt\
m'encantaria poder venir a l'estadi a jugar
e
contra el meu equip\
em f-
em faria molta molta il·lusió tornar a trepitjar_
l'estadi_
tornar a viure una experiència com aquesta\
jugar a l'estadi
amb una samarreta que no sigui la meva\

La descomposició de la categoria participativa d'enunciador permet, efectivament, explicar combinacions de rols com la que acabem de veure. A l'hora d'assignar un referent a les formes de primera persona del singular, es fa necessari tenir present que en algunes el rol activat és el de jugador d'un equip que no és el Futbol Club Barcelona (*m'encantaria jugar, em faria molta il·lusió [...] jugar a l'estadi*) i en d'altres el d'aficionat d'aquest club (*contra el meu equip, amb una samarreta que no sigui la meva*). En aquest fragment, doncs, trobem dos rols diferents que s'activen dins d'un mateix enunciat. El canvi de *footing* respecte al rol d'exjugador del Futbol Club Barcelona, que trobem activat al començament del fragment, es reflecteix lingüísticament per mitjà d'un connector adversatiu (*però*) seguit del sintagma *amb un altre equip*, que deixen pas als dos rols tot just comentats.

4.5. *L'integranent del seu equip actual*

En referir-se a la seva situació actual com a jugador del Brescia, Pep Guardiola s'inclou sovint en el col·lectiu que formen el conjunt de jugadors del seu equip, i també el club de què formen part. Aquest canvi de *footing* es reflecteix gramaticalment en el pas de la primera persona del singular a la primera del plural, que és la forma que els parlants utilitzen habitualment quan volen referir-se a un grup del qual formen part.

- (10) PGU si **haguéssim guanyat ens haguéssim posat** molt bé a la
classificació_
però crec que **hem fet** un:_
molt bon partit_
e:_
hem sigut millors davant d'un equip_
on era una verdadera sensació aquí a Itàlia_
[...]
i crec que **nosaltres hem jugat** millor que ells_

I quan parla de l'adaptació mútua amb els altres membres de l'equip, estableix una oposició entre la tercera persona del plural (la resta dels companys: *que els companys*

em coneguim, els, ells, l'equip) i la primera persona del singular (ell mateix: *necessito, que jo els pugui conèixer*), que al final del fragment citat es neutralitza quan el jugador recorre un altre cop a la primera persona del plural per referir-se a tots plegats (*puguem aportar-nos*), al final de l'exemple.

- (11) PGU **necessito**_
 més de temps\
que els companys **em** coneguim
que **jo** els **pugui conèixer** a (mb) ells
 que_
 que **puguem aportar-nos** mútuament coses_
 i que l'equip en surti beneficiat\

4.6. Col·lisió de rols col·lectius

Quan l'entrevistador pregunta a Guardiola per les diferències entre el Barça i el Brescia, ens tornem a trobar davant d'una col·lisió de rols, en aquest cas de rols col·lectius, com es pot veure a (12).

- (12) PGU el Brescia no es pot_
 comparar amb el Barcelona\
 a_
 a nivell de_
 aficionats_
 d'estadi_
 de_
 de moltes coses_
 però no deixa de ser un equip de futbol_
 que s'ho prenen d'una manera molt ser-_
 que s'ho prenen de_
 d'una manera molt seriosa_
 on hi ha unes_
 normes_
 on hi ha un_
 treball a fer_
 on hi ha una idea de com s'ha de fer_
 tot és molt semblant\
 però evidentment_
 el vestidor és diferent_
 no tenen els luxes que_
 que **teníem**_
 a Barcelona_

El jugador comença parlant del Brescia en tercera persona (*no deixa de ser un equip de futbol, s'ho prenen d'una manera molt seriosa*), sense incloure's en el col·lectiu, pot-

ser perquè fa molt poc temps que hi pertany; però a la part final del fragment, en un enunciat comparatiu que difícilment hauria admès dues terceres persones —tant des del punt de vista semàntic com des del punt de vista pragmàtic— (*no tenen els luxes que teníem a Barcelona*), opta per un dels dos equips, el Futbol Club Barcelona, i ho fa per mitjà de la primera persona del plural. En el fragment anterior, doncs, Guardiola es refereix a l'equip del Brescia en present i en tercera persona del plural —com si ell no en formés part—, i a l'equip del Futbol Club Barcelona en primera persona del plural i en passat —perquè ja no en forma part.⁶

L'opció triada pel jugador pot estar motivada per diversos factors: 1) l'adopció del punt de vista del canal per on s'emet l'entrevista —TV3, com ja he dit—; 2) el fet que fa molt poc temps que ha deixat de ser jugador del Futbol Club Barcelona, i encara menys que és jugador del Brescia, i finalment, 3) la circumstància que ell, com també hem vist a propòsit de la seva identitat individual com a jugador, a més de ser exjugador del Barça, és culer.

4.7. *L'integrant de l'afició blaugrana*

Quan li demanen l'opinió sobre la situació actual del seu exequip, els morfemes i els pronoms personals que utilitza Pep Guardiola permeten establir un altre contrast: ara, entre l'equip actual, al qual ja no pertany, i el club, al qual encara pertany com a aficionat. Per facilitar la lectura i l'anàlisi del fragment que ho il·lustra (13), les referències al primer estan subratllades i les referències al segon, en negreta.

- (13) PGU jo només sé que estan
a dalt de la classificació_
i que ho estan fent
e_
ho estan fent molt bé_
i que a la Lliga de Campions_
si_
tanquen els partits de casa_
es classificaran per la segona_
l·ligueta_
cosa que_
en els darrers quatre anys_
tres vegades no va poder ser_
per tant_

6. En altres contextos discursius, tant dins (per exemple, en els casos del subapartat 4.7) com fora de l'entrevista que analitzem, es poden trobar combinats valors diferents de la primera persona del plural, i també formes morfològicament diferents per referir-se a un mateix participant. L'exploració dels principis que regeixen les combinacions possibles i les no possibles queda fora dels objectius d'aquest treball, però podria ser objecte d'estudis futurs dins d'aquesta mateixa línia de recerca.

- (13) PGU jo crec que s'ho han d'agafar d'aquest punt de vista_
 que això és molt llarg_
 que la gent tingui paciència_
 que_
 ff_
 que jugar cada tres dies_
 ara jo que jugo un partit cada_
 bueno_
 [...]
 que sé que el que és jugar un partit cada setmana_
 el_
 el cos es recupera molt més_
 s'està molt més tranquil mentalment_
 (?) és més fort_
 que vull dir_
 que moltes vegades potser **hem de ser** molt_
 més tolerants amb l'equip
 perquè jugar cada tres dies_
 [...]
 tot això és un pes_
 que es porta_
 radere_
 que evidentment_
 s'ha d'assumir_
 perquè és el Barcelona\
 perquè si no doncs no_
 e_
 no **seríem** el Barcelona\
 però que_
 que cony_
estem_
 a dalt de la classificació_
 e_
 a la Champions League_
 repeteixo_
estem allà_
 per tant_
hem de tenir_
 paciència\
 i tant de bo_
segueixin en la línia per aconseguir els títols\

En aquest fragment Guardiola adopta diversos rols, i els canvis de *footing* els marquen les formes de primera persona, díctiques, i les de tercera, anafòriques. D'una banda, es manté al marge de l'equip, i per fer-ho recorre a la tercera persona del plural, que és el procediment no marcat, prototípic (*estan a dalt de la classificació, ho estan*

fent bé, ho estan fent molt bé, si tanquen els partits a casa es classificaran per la segona lligueta, s'ho han d'agafar d'aquest punt de vista, segueixin en la línia); i de l'altra, s'hi inclou ficticiament, per mitjà de la primera persona del plural (*estem a dalt de la classificació, estem allà*), en un ús no prototípic de la primera persona del plural que podem anomenar d'*empatia amb persones no participants*. Aquesta segona estratègia, a més de permetre fer referència a l'equip, contribueix a crear un espai comú, no només amb l'equip i amb el club, sinó també amb la resta dels aficionats, i alhora introdueix un efecte d'empatia a l'enunciat: Guardiola parla —i podria fer-ho de la mateixa manera qualsevol altre aficionat— *com si* formés part de l'equip.⁷

També a (13), per referir-se al conjunt d'aficionats i al club, del qual encara forma part com a culer, l'entrevistat utilitza la primera persona del plural amb un altre valor, ara amb el seu ús prototípic (*hem de ser molt més tolerants amb l'equip*), i també recorre a la tercera persona i al nom col·lectiu genèric *gent* (*que la gent tingui paciència*). I entremig encara assumeix un altre rol, la condició d'exjugador d'un equip «gran», que ha de jugar entre setmana per poder disputar totes les competicions en què participa, i ho fa per mitjà d'una estratègia generalitzadora: la construcció pronominal de subjecte inespecífic, amb el pronom *es* (*tot això és un pes que es porta radere, que evidentment s'ha d'assumir*) (Bartra, 2008 [2002]: § 16.3; Nogué, 2008: § 6.4.1b). Aquesta estratègia li permet alhora distanciar-se del rol en qüestió —ja no és jugador d'un equip gran— i alhora incloure-s'hi —ho ha sigut durant molts anys. I per contrast, adopta la mateixa estratègia per referir-se als equips «petits», que només juguen un partit cada setmana (*s'està molt més tranquil mentalment*).

En aquest fragment, els canvis de *footing* flueixen d'un fragment de discurs a un altre, per mitjà de les formes lingüístiques comentades, de manera que no hi ha cap moment en què es produeixin col·lisions de rol com les que havíem vist en els subapartats 4.4 i 4.6.

4.8. L'entrevistat

Finalment, a l'esdeveniment de parla analitzat, Pep Guardiola encara activa un altre rol, el de persona entrevistada, complementari al rol d'entrevistador que activa l'altre participant, el periodista, d'acord amb les característiques del gènere discursiu que constitueix l'esdeveniment comunicatiu analitzat, l'entrevista. Aquest rol es manifesta d'una manera clara en tot un seguit d'enunciats metapragmàtics, és a dir, que tracten sobre l'esdeveniment de parla mateix. Les característiques principals d'aquests enunciats són, a banda de l'ús de la primera persona per referir-se a l'enunciador, les següents: l'ús de noms (*pregunta*) i verbs (*contestar*, *dir*) de dicció, les referències al text en desenvolupament per mitjà de dítics textuais (*aquestes preguntes, ja t'ho he dit abans*) i la incorporació del destinatari directe de l'enunciat, el periodista, per mitjà de la segona persona del singular (*tu la podré contestar*, *et podria dir*, *ja t'ho he dit*).

7. Vegeu una explicació més detallada d'aquesta estratègia a Nogué (2008: § 6.1.1e, i 2010a: § 3.3).

- (14) PGU **aquesta pregunta_**
d'aquí uns mesos_
te la podré contestar_
mm_
@@ de millor manera que no pas ara\
perquè **et podria dir** quatre cosetes_
però són insignificants_

(15) PGU { (@) amb la samarreta del Barça del primer equip no hi
tornaré a jugar\}
ja_
t'ho he dit abans

5. CONCLUSIONS

La identitat de Pep Guardiola, com la de qualsevol altra persona, té moltes facetes: és un ésser humà, és un home, pot ser pare, fill, germà, català..., té una ideologia política, és jugador de futbol, és culer, a vegades l'entrevisten, o va al metge... L'entrevista televisiva que he analitzat, com a esdeveniment comunicatiu inserit en un context sociocultural concret, va permetre als espectadors descobrir alguns aspectes d'una de les seves facetes, la de jugador de futbol. I al seu torn, l'aplicació de les eines sociopragmàtiques que he presentat al començament (la descomposició del format de producció de Goffman i la dixi de persona) ens ha donat la possibilitat de veure com es reflecteixen en l'estructura lingüística els diferents rols que adopta al llarg d'aquesta entrevista, que es corresponen amb diferents manifestacions de la seva identitat. I en alguns casos, també hem pogut veure com es reflecteixen lingüísticament els canvis de *footing*, d'un rol a un altre. Les formes gramaticals a què recorre Guardiola actuen, doncs, com a indicadors lingüístics d'un fenomen social, tal com havia apuntat Goffman, i contribueixen, al mateix temps, a construir aquest mateix fenomen. Per mitjà d'aquesta metodologia d'anàlisi, doncs, hem pogut entendre millor uns fenòmens discursius concrets, que són gramaticals i pragmàtics alhora: les diferents tries lingüístiques que fa un enunciator per referir-se als rols que va adoptant en cada moment de l'activitat comunicativa.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- BARTRA, Anna (2008 [2002]). «La passiva i les construccions que s'hi relacionen». A: SOLÀ, Joan [et al.] (dir.). *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2: *Sintaxi*. Barcelona: Empúries, cap. 16.
- DUCROT, Oswald (1984). *Le dire et le dit*. París: Éditions de Minuit.
- GOFFMAN, Erving (1981). *Forms of talk*. Oxford: Basil Blackwell.
- GOODWIN, Charles; DURANTI, Alessandro (1992). «Rethinking context: an introduction». A: DURANTI, Alessandro; GOODWIN, Charles. *Rethinking context: Language as an interactive phenomenon*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 1-42.

- HERNANZ, M. Lluïsa (2008 [2002]). «L'oració». A: SOLÀ, Joan [et al.] (dir.). *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2: *Sintaxi*, cap. 1.
- HYMES, Dell (1974). *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.
- KERBRAT-ORECCHIONI, Catherine (1990). *Les interactions verbales*. Vol. I. París: Armand Colin.
- (1999 [1980]). *L'énonciation: De la subjectivité dans le langage*. 4a ed. París: Armand Colin.
- LEVINSON, Stephen C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- (1988). «Putting linguistics on a proper footing: explorations in Goffman's concepts of participation». A: DREW, Paul; WOOTTON, Anthony (ed.). *Erving Goffman: Exploring the interaction order*. Cambridge: Polity, p. 161-227.
- MATOESIAN, Gregory M. (1999). «The grammaticalization of participant roles in the constitution of expert identity». *Language in Society*, núm. 28 (4), p. 491-521.
- MONDADA, Lorenza (2002). «Die Indexikalität der Referenz in der sozialen Interaktion». *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik*, núm. 125, p. 79-113.
- NOGUÉ, Neus (2005). «Dixi de persona i marcs participatius en català». Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana. Disponible en línia a: <<http://www.tesisenred.net/handle/10803/1680>> [Consulta: juliol 2012].
- (2008). *La dixi de persona en català*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2010a). «La primera persona del plural en català». *Llengua & Literatura*, núm. 21, p. 155-198.
- (2010b). «La puntuación de los escritos académicos de los estudiantes universitarios». *ITL International Journal of Applied Linguistics*, núm. 159, p. 27-51.
- (2011). «Person deixis in Catalan». A: PAYRATÓ, Lluís; COTS, Josep M. (ed.). *The Pragmatics of Catalan*. Berlín: De Gruyter Mouton.
- NUNBERG, Geoffrey; BRISCOE, Ted; HUDDLESTON, Rodney (2002). «Punctuation». A: HUDDLESTON, Rodney; PULLUM, Geoffrey K. *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press, cap. 20.
- PAYRATÓ, Lluís (1996 [1988]). *Català col·loquial: Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. 3a ed. València: Universitat de València.
- (1996). «Transcripció del discurs oral». A: PAYRATÓ, Lluís; BOIX, Emili; LLORET, Maria Rosa; LORENTE, Mercè (ed.). *Corpus, corpora*. Barcelona: PPU: Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana, p. 181-216.
- (2008 [2002]). «L'enunciació i la modalitat oracional». A: SOLÀ, Joan [et al.] (dir.). *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2: *Sintaxi*, cap. 3.
- PÉREZ SILDANYA, Manuel (2008 [2002]). «Les relacions temporals i aspectuals». A: SOLÀ, Joan [et al.] (dir.). *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 3: *Sintaxi*. Barcelona: Empúries, cap. 22.
- SOLÀ, Joan; LLORET, Maria Rosa; MASCARÓ, Joan; PÉREZ SILDANYA, Manuel (dir.) (2008 [2002]). *Gramàtica del català contemporani*. 4a ed. Barcelona: Empúries. 3 v.